

Wyrok z dnia 3 października 2008 r.

II UK 31/08

Rozstrzygnięcie o prawie do emerytury w systemie powszechnym dla uprawnionego do emerytury z zaopatrzenia emerytalnego żołnierzy nie jest objęte przedmiotem rozpoznania w sprawie wynikłej z odwołania od decyzji odmawiającej ustalenia kapitału początkowego na podstawie art. 173 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227).

Przewodniczący SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Małgorzata Gersdorf, Beata Gudowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 3 października 2008 r. sprawy z wniosku Tadeusza P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o ustalenie wartości kapitału początkowego, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 30 października 2007 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i oddalił apelację.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 30 października 2007 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 29 sierpnia 2006 r. oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w W. z 31 maja 2006 r., w ten sposób, że nakazał organowi rentowemu ustalenie kapitału początkowego wnioskodawcy Tadeuszowi P. Wnioskodawca (ur. w 1951 r.) pobiera od 1989 r. emeryturę z tytułu zawodowej służby wojskowej na podstawie ustawy z 16 grudnia 1972 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin. Po uzyskaniu tej emerytury podjął zatrudnienie cywilne. Sąd Okręgowy uznał, że pozwany prawidłowo odmówił ustalenia kapitału początkowego na podstawie art. 173 ust. 1 i ust. 1a ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, jako że o naliczenie ka-

kapitału początkowego mogą ubiegać się osoby, które nie mają ustalonego prawa do emerytury na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin. Sąd Apelacyjny uwzględnił apelację wnioskodawcy i przyznał mu rację, „że na zasadzie art. 173 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r.” ma prawo do ustalenia kapitału początkowego, bowiem spełnia wymienione w tym przepisie warunki. Zgodnie z nim dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r., którzy przed dniem wejścia w życie tej ustawy opłacali składki na ubezpieczenie społeczne lub za których składki opłacali płatnicy składek, ustala się kapitał początkowy. „Dodany ustawą z dnia 1 października 2003 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ust. 1a nie miał na celu ograniczyć kręgu osób, dla których ustala się kapitał początkowy, lecz rozszerzyć o osoby urodzone po dniu 31 grudnia 1948 r., które przed dniem 1 stycznia 1999 r. pozostawały w służbie w wymienionych w przepisie jednostkach, a nie mają ustalonego prawa do świadczeń określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób. Reasumując prawo do ustalenia kapitału początkowego mają także wymienieni w przepisie żołnierze i funkcjonariusze, którzy do dnia 1 stycznia pozostawali w służbie, a więc przed dniem wejścia w życie ustawy nie opłacali składek na ubezpieczenie społeczne, jak i składek nie opłacali za nich płatnicy, lecz nie nabyli świadczeń z tytułu pełnionej służby, określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób”.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił błędne zastosowanie art. 173 ust. 1 ustawy emerytalnej wobec wnioskodawcy, którego sytuację reguluje art. 173 ust. 1a i błędną wykładnię tego przepisu polegającą na przyjęciu, że przepis ten nie miał na celu ograniczenia kręgu osób, dla których ustala się kapitał początkowy, lecz miał swój zakres zastosowania rozszerzyć o osoby urodzone po 31 grudnia 1948 r., które przed 1 stycznia 1999 r. pozostawały w służbie w wymienionych w przepisie jednostkach, i które nie mają ustalonego prawa do świadczeń określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób, pomimo iż zgodnie z tym przepisem osobom urodzonym po 1948 r. nie ustala się kapitału początkowego, jeżeli osoby te przed dniem 1 stycznia 1999 r. pozostawały w służbie i mają ustalone prawo do świadczeń określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i jego zmianę przez oddalenie apelacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sprawa została błędnie rozstrzygnięta przez Sąd Apelacyjny. Wnioskodawca miał ustalone prawo do emerytury wojskowej i to determinowało jego sytuację. Zwykła (gramatyczna) wykładnia przepisów art. 173 ust. 1 i art. 173 ust. 1a ustawy emerytalnej nie pozwalała uznać odwołania za zasadne, gdyż z przepisów tych jasno wynika norma prawna, że kapitału początkowego nie ustala się żołnierzowi zawodowemu mającemu ustalone prawo do zaopatrzenia emerytalnego.

Inną rzeczą jest uzasadnienie takiego rozwiązania. Wyjaśnił je Trybunał Konstytucyjny, który po rozpoznaniu skargi konstytucyjnej, wynikłej na tle podobnej sprawy, potwierdził zgodność przepisu art. 173 ust. 1a ustawy emerytalnej z Konstytucją, to jest z jej art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 oraz brak niezgodności z art. 2 (wyrok TK z 12 lutego 2008 r., SK 82/06, OTK-A 2008 nr 1, poz. 3). Wykładnia prawa przedstawiona przez Trybunał dla problemu występującego w tej sprawie jest wyraźna i jednoznaczna. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie oceniał konstytucyjność przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym. Wskazany wyrok wpisuje się w zgodny ciąg jego stanowisk, w których przyjmuje się, że sprecyzowania określonego w Konstytucji prawa do zabezpieczenia społecznego (art. 67 ust. 1) należy do ustawodawcy zwykłego. Konstytucja stanowi wszak, iż zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa. Nie oznacza to, że Trybunał zwalnia się w ten sposób od oceny przyjętych rozwiązań prawnych, która każdorazowo jest szczegółowa i skrupulatna. Tak też wyjaśniono przyczyny stanowiska o zgodności z Konstytucją przepisu art. 173 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach.

Przedmiot decyzji organu rentowego obejmował tylko odmowę ustalenia kapitału początkowego i tym samym wyznaczał on zakres rozstrzygania sądowego. Nie dotyczył prawa do emerytury w systemie powszechnym. Szereg argumentów wnioskodawcy sięgało do tego uprawnienia, w szczególności ten, iż winien mieć prawo „skonsumowania” składek na ubezpieczenie społeczne (emerytalne) z cywilnego zatrudnienia. Rzecz jednak w tym, że ubezpieczenie emerytalne nie jest oparte na ekwiwalentnej zastępowalności składki i emerytury. Mimo jego reformy od 1 stycznia 1999 r., ubezpieczenie to nadal oparte jest na ryzyku spełnienia przesłanek i rozłożeniu ciężaru ubezpieczenia na wszystkich uczestników. Po wtóre, w systemie zabezpieczenia społecznego zasadą jest prawo do jednego świadczenia emerytalnego. Przyjęte początkowo w ustawie emerytalnej rozwiązanie, aby również żołnierze zawodowi podlegali powszechnemu ubezpieczeniu, nie zostało zrealizowane i po jego

zmianie od 1 października 2003 r. (ustawą z 23 lipca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych ustaw) wszyscy żołnierze zawodowi zostali objęci systemem zaopatrzeniowym uregulowanym w ustawie o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy. Nowelizacja przesądziła, że żołnierze zawodowi nie będą podlegać powszechnemu systemowi ubezpieczeń społecznych. Spowodowało to jednocześnie przyjęcie rozwiązania w art. 173 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach, że kapitał początkowy nie będzie ustalany żołnierzom uprawnionym do emerytury wojskowej, mimo iż po uzyskaniu świadczenia i przed 1 stycznia 1999 r. podlegali ubezpieczeniu z tytułu cywilnego zatrudnienia. Oceniając takie rozwiązanie Trybunał stwierdził, że kapitał początkowy ustala się dla osób, które nie mają ustalonego prawa do zabezpieczenia społecznego z innych tytułów. Podmioty wymienione w art. 173 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach mogą więc realizować prawo do zabezpieczenia społecznego. Wobec takich osób jest realizowane prawo do zabezpieczenia społecznego wynikające z art. 67 ust. 1 Konstytucji. Przepis artykułu 173 ust. 1a ustawy emerytalnej stanowi formę realizacji konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego. Trybunał wskazał przy tym, że składki płacone na ubezpieczenie społeczne mogą być uwzględniane przy określaniu wysokości emerytury z zaopatrzenia emerytalnego żołnierzy (art. 14 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy). Nie jest również wykluczony zbieg świadczeń z obu systemów i wybór korzystniejszego (art. 7 tej ustawy).

Choć argumentacja orzeczenia Trybunału jest o wiele bogatsza niż wyżej przywołana, to nie odnosi się - do wydaje się - kluczowego stwierdzenia, że kapitał początkowy ustala się tym ubezpieczonym, którzy w przyszłości na jego podstawie będą mogli mieć ustaloną emeryturę. Skoro ustawodawca wykluczył ustalenie kapitału osobom z art. 173 ust. 1a ustawy emerytalnej, to można zakładać, iż nie będą mogli nabyć tego świadczenia. Jednak - jak wyżej wskazano - rozstrzygnięcie o tym wychodzi poza zakres decyzji, która obejmuje jedynie ustalenie kapitału początkowego. Rozstrzygnięcie o prawie do emerytury w systemie powszechnym dla uprawnionego do emerytury z zaopatrzenia emerytalnego żołnierzy nie jest objęte przedmiotem rozpoznania w sprawie wynikłej z odwołania od decyzji odmawiającej ustalenia kapitału początkowego na podstawie art. 173 ust. 1 i ust. 1a ustawy emerytalnej. Niemniej aktualny stan prawny jest taki, że emerytury z systemu powszechnego nie przysługują byłym żołnierzom, którzy mają ustalone prawo do emerytury określonej w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy, obliczone z uwzględnieniem cy-

wilnych okresów składkowych (art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej). To rozwiązanie potwierdza orzecznictwo przyjmujące, że odrębność ubezpieczenia emerytalno-rentowego regulowanego ustawą z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawą z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin powoduje niemożność nabycia przez emeryta wojskowego prawa do emerytury na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli we wcześniej przyznanej emeryturze wojskowej uwzględniono okresy ubezpieczenia lub zatrudnienia oraz inne okresy jako składkowe (art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - wyrok Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2007 r., II UK 165/06 (OSNP 2008 nr 9-10, poz. 140). Nie zachodzi tu więc brak możliwości „skonsumowania” dodatkowego ubezpieczenia i ciężaru składkowego. Przy zasadzie prawa tylko do jednego świadczenia racjonalne jest zwiększenie pierwotnego świadczenia, przy zauważeniu, że emerytury żołnierzy nie są przyznawane na takich samych zasadach jak w systemie powszechnym.

Można również wskazać na wyrok Sądu Najwyższego z 9 października 2008 r., II UK 48/08 (niepublikowany), w którym przyjęto, że od 1 października 2003 r. z mocy art. 10 pkt 2 ustawy z 23 lipca 2003 r., wyłączeni z możliwości uzyskania świadczeń przewidzianych w ustawie emerytalnej zostali tylko ci żołnierze i funkcjonariusze, którzy mają ustalone prawo do świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego, z uwzględnieniem okresów składkowych, a zachowują je żołnierze i funkcjonariusze, którym przy obliczaniu prawa do emerytur z zaopatrzenia emerytalnego nie uwzględniono okresów składkowych. W sprawie wnioskodawcy spór nie obejmował prawa do emerytury lecz jedynie ustalenie kapitału początkowego. W tym zakresie rozstrzygnięcia sytuacja faktyczna i prawna wynikająca z art. 173 ust. 1a ustawy emerytalnej nie uprawniała do ustalenia jego kapitału początkowego. Oczywiście nie ma racji wnioskodawca, gdy próbuje argumentować - w odpowiedzi na skargę - że jego prawo do ustalenia kapitału początkowego wynika z przepisu art. 173 ust. 1, gdyż nie jest to norma samodzielna i wyłączna dla problemu sprawy.

Z tych motywów Sąd Najwyższy uwzględnił skargę oraz jej wnioski i orzekł na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c.

=====